

فرهنگ گفت‌وگو

تهیه و تنظیم: صدیقه جلالی (دبیر علوم اجتماعی منطقه ۱۹ تهران)

گفت‌وگو چیست؟

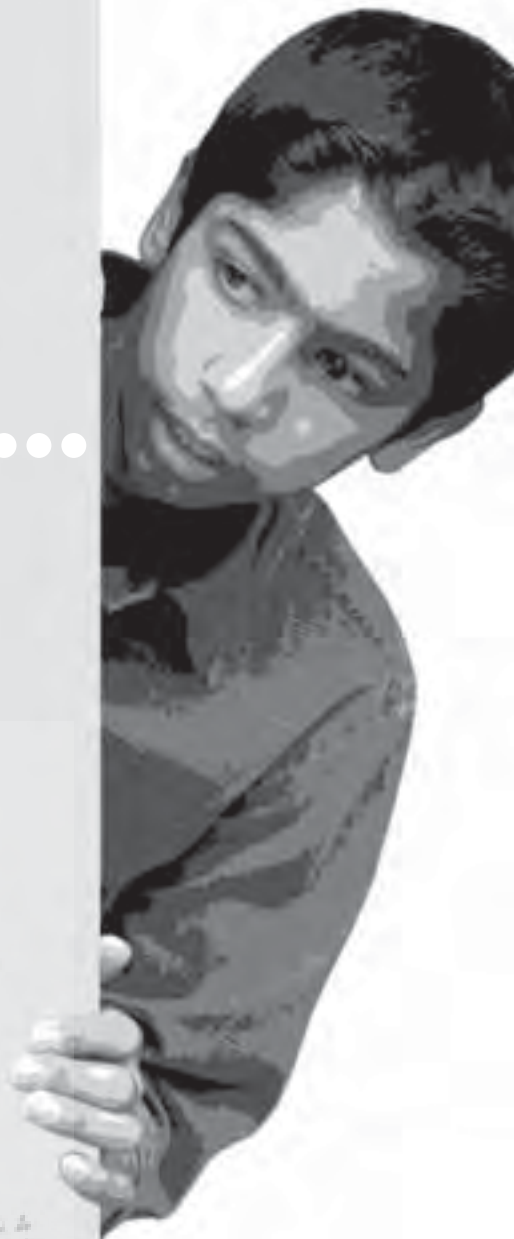
انرژی‌های درونی به بیراهه نرود، باید فضای مناسبی در ارتباط با انسان‌ها ایجاد کرد. بنابراین، تمامی نقش آموزش گفت‌وگو، بر عهده‌ی ایجاد فضای مناسب برای یادگیری گذاشته می‌شود. برای آموزش گفت‌وگو نمی‌توان دستورالعمل داد، آموزش گفت‌وگو دارای یک روند است و این روند بنا بر موفقیت‌های گوناگون و چگونگی و افراد یادگیرنده، متفاوت است. آموزش دهنده باید توانایی هم‌احساس شدن با دیگران را داشته باشد و فضایی را ایجاد کند که همه خود را برای موفقیت در امر یادگیری گفت‌وگو، مسئول احساس کنند.

در روند گفت‌وگو باید توجه و احترام به وجود دیگران با صداقت تمام اعمال شود و گفت‌وگو در صورتی واقعی است که با صداقت گفت‌وگو کنندگان همراه باشد. هر گونه تظاهر، روند گفت‌وگو را خدشه دار می‌کند و مانع از ارتباط و هم‌فکری واقعی می‌شود. برای ایجاد فضای مناسب برای گفت‌وگو، نباید عجله و شتاب داشت و فضای مناسبی برای تبادل نظر ایجاد کرد. سؤال کردن و جست‌وجو، امکان دست‌رسی به منابع درونی و استعدادهای ذاتی افراد را که برای هم‌اندیشی و گفت‌وگو ضروری است، فراهم می‌کند. بهتر است به هنگام گفت‌وگو، برداشت خود را از یک واقعیت، با برداشتی که دیگران درباره‌ی آن واقعیت دارند، مقایسه کنیم. از دیگران دعوت کنیم طرز تفکرمان را ملاحظه کنند و خود به نظر آن‌ها توجه کنیم. در چنین صورتی، افکار متحول می‌شوند و با حمایت مشترک به خلاقیت می‌رسند و گفت‌وگوی واقعی، روش مناسبی برای یافتن راه‌حل در مشکلات اجتماعی است. با کسب توانایی‌های گفت‌وگو و توجه کامل

گفت‌وگو نوعی تعامل فرهنگی است که بین دو یا چند کنشگر اجتماعی درباره‌ی موضوع یا مسئله‌ای جمعی صورت می‌گیرد. گفت‌وگو مناسب‌ترین محمل خودشناسی، غیرشناسی و پی‌بردن به تفاوت‌ها و تشابهات است. این امر زمینه‌ی نقد، پذیرش تضادها و بسط و گسترش تشابهات و ارتقای سطح تفاهم و وفاق فرهنگی و اجتماعی را امکان‌پذیر می‌سازد.

آموزش گفت‌وگو

جوامع انسانی در اثر پیشرفت تکنیک، دائماً در حال تفسیر و تحول‌اند و با مسائل و مشکلات تازه‌ای روبه‌رو می‌شوند. بسیاری از مشکلات پیش آمده، ناشی از ناهماهنگی بین میزان مسائل پیش آمده و جواب‌ها و راه‌حل‌های مناسب با آن‌هاست. راه‌حل مناسب، تنها از راه گفت‌وگو و هم‌فکری قابل دسترسی است. بدون توجه به الزامات و مهارت‌های گفت‌وگو، نمی‌توان نتیجه‌ی مطلوب را انتظار داشت، گفت‌وگوی واقعی فضایی را به وجود می‌آورد که در آن تبادل آرا و هم‌فکری امکان‌پذیر می‌شود. به‌وسیله‌ی گفت‌وگو می‌توان برداشت‌ها و نظرات خود را به دیگران متصل و اشتراکاتی را لمس کرد. در آموزش گفت‌وگو سعی بر آن است که فضایی ایجاد شود تا همه خود را یادگیرنده بدانند، بیشتر سؤال کنند و کمتر در پی دریافت جواب‌های آماده باشند. آموزش گفت‌وگو نوعی جست‌وجوست در جهت دست‌رسی پیدا کردن به مهارت‌ها و دانش فراموش شده. کسی که به مهارت‌های درونی خود راه پیدا می‌کند، می‌تواند نیرویی به دست آورد که به هنگام رفتار و هم‌فکری و ارتباط با دیگران به او کمک کند و برای این که

انسان موجودی اجتماعی است و تنها در ارتباط با جمع هویت واقعی خود را می‌یابد و به رشد و تکامل و هدایت می‌رسد. مهم‌ترین ابزار برای برقراری ارتباط و اجتماعی شدن انسان، گفت‌وگوست. سخن درباره‌ی گفت‌وگو از این جهت که بشر به طور روزمره و در طول تاریخ، همیشه صحبت و تبادل نظر می‌کرده است، امری ساده و بدیهی به نظر می‌رسد. صفحات تاریخ پر از گفت‌وگوهای بین افراد است و بخش بزرگی از ادبیات برخاسته از مراوده و مکالمه‌ی بین انسان هاست. موضوع گفت‌وگو در علوم اجتماعی، جدای از موضوع علوم اجتماعی، یعنی پدیده‌ها و مسائل فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی و زیست‌محیطی، نیست. هدف از گفت‌وگو، ارتقای سطح شناخت و رسیدن به تفاهم بیشتر درباره‌ی موضوع مورد توجه است. بنابراین گرایش گفت‌وگو، معرف گرایش طرفین گفت‌وگو به حقیقت‌جویی است.

به دیگران و طبیعت، زمینه‌ی فهمیدن نشانه‌های خداوند در طبیعت فراهم می‌شود. برای کسانی که در جست‌وجوی حقیقت هستند، این نشانه‌ها به منزله‌ی گفت‌وگو با انسان است. در سوره‌ی اسراء، آیه‌ی ۴۴ می‌خوانیم:

«هفت آسمان و زمین و هرچه در آن هاست، به ستایش خداوند مشغول اند. لیکن از جهت آن که خود را آماده نکرده‌اید و نامحرم هستید، آن را نمی‌فهمید.»

جرئت و شرایط گفت‌وگو

گفت‌وگوی مسالمت‌آمیز و مؤثر، به چه شرایطی نیاز دارد؟

۱. فضای پذیرنده، اولین و اساسی‌ترین شرط گفت‌وگو. وقتی فردی احتمال می‌دهد که در جریان گفت‌وگو تهدید می‌شود، مورد توهین و بی‌احترامی قرار گیرد و فرصتی برای بیان حرف‌هایش نداشته باشد، بدیهی است که تمایلی به صحبت نخواهد داشت. فضای پذیرنده، زمانی ایجاد می‌شود که به احساسات و افکار همدیگر احترام بگذاریم و قبول کنیم که انسان‌ها در هر وضعیتی ارزشمند هستند.

در سوره‌ی آل‌عمران آیه‌ی ۱۵۸ می‌خوانیم: خداوند متعال از قاعده‌ای کلی در گفت‌وگو با دیگران برای پیامبر گرامی‌اش سخن به میان می‌آورد که نرمش، انعطاف و تسامح، از جمله عناصر اصلی است.

۲. زبان مشترک برای درک متقابل و بستر مناسب برای جلوگیری از اعمال هر گونه سلطه
۳. حاکمیت عقل و منطق و بهره‌گیری از روش‌های اجتماعی. در گفت‌وگو باید منطق رعایت شود. بیشتر گفت‌وگوها به این دلیل به نتیجه نمی‌رسند که هر یک از طرفین، از قبل نتیجه را

همکاری‌های افراد در جهت مقابله‌ی صحیح و به موقع با مسائل و مشکلات مشترک است.

نتایج گفت‌وگو

گفت‌وگو به هم‌فکری، خردورزی، اعتماد اجتماعی، بسط فرهنگ، صلح و آزادی، و تسامح و هم‌زیستی مسالمت‌آمیز کمک می‌کند.

نتیجه

بهترین شیوه‌ی فراگیری، خوب اندیشیدن یک گفت‌وگوی خوب است. گفت‌وگوی خوب وقتی اتفاق می‌افتد که طرفین گفت‌وگو به این اکتفا نکنند که فقط آرا و نظراتشان را مثل گزاره‌های حاوی اطلاعات رد و بدل کنند. در یک گفت‌وگوی خوب، کار طرفین این است که پرسش کنند، استدلال‌ها را به دقت بررسی کنند و شقوق دیگری را بکاوند که می‌تواند درباره‌ی موضوع مورد بحث مطرح شود. بالاتر از همه، در چنین گفت‌وگویی، طرفین می‌کوشند همدیگر را درک کنند؛ نه به این معنا که همواره به توافق برسند، زیرا برای آنان رسیدن به نکات مورد اختلاف و سامان دادن آن‌ها هم دقیقاً به اندازه‌ی رسیدن به توافق مهم است. پس وقتی می‌گوییم همدیگر را درک کنند، منظورمان این است که به سخنان هم‌بافت گوش کنند و در عین صمیمیت و دوستی، حتی اختلاف‌نظرهای شدیدی هم با یکدیگر داشته باشند و باید هنر گفت‌وگو را در مراکز آموزشی و مدرسه‌هایی که درس می‌خوانند و حتی در خانواده‌ها، آموزش داد.

منابع:

۱. قرآن مجید
۲. اعجاز گفت‌وگو، محمد مقدس.
۳. مرتضی مطهری، اسلام و مقتضیات زمان.